

مدیریت توسعه منطقه‌ای با تأکید بر ایران

۱۴۴۷/۴/۱۹
۹۵/۹/۷

تألیف

دکتر کرامت‌الله زیاری

استاد دانشگاه تهران

دکتر علیرضا محمدی

عضو هیأت علمی دانشگاه محقق اردبیلی

شماره مسلسل ۸۹۴۲

شماره انتشار ۳۷۷۸

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه : زیاری، کرامت‌الله، ۱۳۳۲-
عنوان و نام پدیدآور : مدیریت توسعه منطقه‌ای با تأکید بر ایران/ تألیف کرامت‌الله زیاری،
علیرضا محمدی.
مشخصات نشر : تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری : ۲۶۵ ص: مصور، جدول، نمودار.
روست : انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۳۷۷۸.
شاب : 978-964-03-6974-6 :
صعیت فهرست‌نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : Regional Planning-- Iran.
موضوع : توسعه پایدار-- ایران-- سیاست دولت
موضوع : Sustainable Development-- Government Policy-- Iran
موضوع : عمران منطقه‌ای
موضوع : Regional Planning
موضوع : عمران منطقه‌ای
شناسه افزوده : محمدی، علیرضا، ۱۳۵۷-
شناسه افزوده : دانشگاه تهران. مؤسسه انتشارات
رده‌بندی کنگره : HT ۳۹۰ / ۱۳۱۵ :
رده‌بندی دیویی : ۳۰۷/۱۱۰۰۶۵۵ :
شماره کتابشناسی ملی : ۱۸۰۱۴ :

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازترسی در وبلاگ، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

ISBN: 978-964-03-6974-6

9 789640 369746

عنوان: مدیریت توسعه منطقه‌ای با تأکید بر ایران
تألیف: دکتر کرامت‌الله زیاری - دکتر علیرضا محمدی
ویرایش ادبی: فرشاد رضوان
نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۳۹۵
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۱۷۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>

بخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

فهرست مطالب

فهرست مطالب	ت
پیشگفتار	ض
فهرست جداول	ر
فهرست اشکال	س
فصل اول: مفاهیم کلیدی در مدیریت توسعه منطقه‌ای	
مقدمه	۱
ضرورت توجه به مدیریت توسعه منطقه‌ای	۱
مفاهیم کلیدی پژوهش	۴
تعریفی نو از منطقه	۴
توسعه پایدار منطقه‌ای	۶
سیاست‌گذاری منطقه‌ای	۷
برنامه‌ریزی	۱۰
برنامه‌ریزی فضایی	۱۱
برنامه‌ریزی منطقه‌ای	۱۳
برنامه توسعه منطقه‌ای	۱۶
مدیریت توسعه منطقه‌ای	۱۸
سامانه مدیریت منطقه‌ای	۱۹
دولت منطقه‌ای	۲۰
الگوی مدیریتی	۲۱
فرآیند عمومی مدیریت منطقه‌ای	۲۲
سوابق پژوهش در حوزه مدیریت توسعه منطقه‌ای	۲۲
پیشینه خارجی	۲۲
پیشینه داخلی (ایران)	۲۴
جمع‌بندی فصل	۳۰

۳۳	فصل دوم: نظریه‌های مدیریت توسعه منطقه‌ای
۳۳	مقدمه
۳۳	رویکردها و نظریه‌ها
۳۴	نظریه‌های سیاستگذاری توسعه منطقه‌ای
۳۴	نظریه‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای
۳۴	تحول در مفهوم، نظریه و نظام‌های برنامه‌ریزی
۳۶	نظریه‌های مکانی
۳۷	نظریه مرکز و پیرامون
۳۸	برنامه‌ریزی جامع خردگیرا
۳۹	برنامه‌ریزی مشارکتی
۴۰	برنامه‌ریزی راهبردی
۴۲	برنامه‌ریزی سناریویی
۴۴	نظریه‌های مدیریتی
۴۵	الگوهای مدیریتی
۴۷	الگوی مدیریتی استبدادی
۴۸	الگوی مدیریتی پدرسالار
۴۸	الگوی مدیریتی مردمسالار
۴۸	الگوی مدیریتی بی‌نظم و قاعده
۴۹	الگوی مدیریتی مبتنی بر عدم مداخله
۴۹	الگوی مدیریتی مشارکتی
۵۰	الگوی سنتی مدیریت
۵۰	الگوی نوین مدیریت
۵۱	الگوی مدیریتی مبتنی بر حکمروایی خوب
۵۱	مدیریت شبکه‌ای و حکمروایی شبکه‌ای
۵۲	نظریه‌های مدیریت منطقه‌ای
۵۳	مکتب فکری مبتنی بر مشارکت و مردمسالاری
۵۴	مکتب فکری کارآمدی
۵۴	مکتب فکری جامع‌نگری

۵۴	مدیریت راهبردی توسعه منطقه‌ای
۵۵	حکمرانی منطقه‌ای
۵۷	نظریه نومنطقه‌گرایی و مدیریت منطقه‌ای
۵۹	جمع‌بندی فصل

فصل سوم: مدیریت توسعه منطقه‌ای در منتخبی از کشورهای جهان

۶۱	مقدمه
۶۱	مدیریت توسعه منطقه‌ای در کشورهای منتخب
۶۲	فرانسه
۶۵	بریتانیا (شامل انگلستان، ولز، ایرلند شمالی، اسکاتلند)
۷۱	آلمان
۷۵	هند
۷۷	اسپانیا
۷۹	اتریش
۸۴	بلژیک
۸۷	روسیه
۸۹	سوئیس
۹۲	استرالیا: طرح توسعه منطقه‌ای استرالیای غربی
۹۷	کانادا: طرح راهبردی دورهام
۹۷	سایر طرح‌های منطقه‌ای منتخب
۹۹	مالزی
۱۰۱	کره جنوبی
۱۰۵	هند
۱۰۶	جمع‌بندی فصل

فصل چهارم: آر.دی.اس: چارچوب سیاستی مدیریت توسعه منطقه‌ای

۱۰۹	مقدمه
۱۰۹	راهبرد توسعه منطقه‌ای
۱۱۰	نظام تصمیم‌گیری در آر.دی.اس
۱۱۱	مراحل تدوین آر.دی.اس

۱۱۲	محتوای آر. دی. اس
۱۱۵	تفاوت‌های آر. دی. اس با طرح‌های جامع منطقه‌ای
۱۱۶	مرور یک تجربه: آر. دی. اس ۲۰۳۵ ایرلند شمالی
۱۱۸	جمع‌بندی فصل
۱۱۹	فصل پنجم: برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۱۹	مقدمه
۱۱۹	برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۱۹	پیش از انقلاب اسلامی ایران (از ۱۳۱۶ تا ۱۳۵۷)
۱۲۱	پس از انقلاب اسلامی ایران (از ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۵)
۱۲۱	معرفی طرح‌های توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۲۲	طرح‌های کالبدی ملی - منطقه‌ای
۱۲۴	طرح آمایش استان
۱۲۶	طرح توسعه و عمران (جامع) ناحیه‌ای
۱۲۶	آسیب‌شناسی برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۲۸	مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۲۸	پیش از انقلاب اسلامی ایران (از ۱۲۸۶ تا ۱۳۵۷)
۱۳۱	پس از انقلاب اسلامی ایران (از ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۵)
۱۳۵	جمع‌بندی فصل
۱۳۷	فصل ششم: ساختار مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۳۷	مقدمه
۱۳۷	الگوی مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران
۱۳۷	جایگاه مدیریت توسعه منطقه‌ای در قانون‌ها و مقررات جمهوری اسلامی ایران
۱۳۷	اسناد ملی
۱۳۷	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۳۸	سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران ۱۴۰۴
۱۳۸	سیاست‌های کلی نظام در دوره چشم‌انداز
۱۳۹	ضوابط مطالعات طرح پایه آمایش سرزمین جمهوری اسلامی ایران
۱۳۹	طرح کالبدی ملی (افق سال ۱۴۰۰)

۱۴۰	ضوابط ملی آمایش سرزمین جمهوری اسلامی ایران - ۱۳۸۳
۱۴۱	سیاست‌های کلی آمایش سرزمین - ۱۳۹۰
۱۴۱	قانون برنامه پنجم پنج‌ساله جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰)
۱۴۲	قانون برنامه ششم پنج‌ساله جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۹-۱۳۹۵)
۱۴۲	سند راهبرد توسعه صنعتی کشور (۱۴۰۴-۱۳۸۵)
۱۴۳	سند نقشه جامع علمی کشور
۱۴۳	سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی
۱۴۳	سیاست‌های کلی نظام برای تحول اداری کشور
۱۴۵	اسناد منطقه‌ای
۱۴۵	سند ملی توسعه استان
۱۴۵	نظریه پایه توسعه استان
۱۴۵	اسناد آمایش استان
۱۴۶	سند چشم‌انداز توسعه استان
۱۴۶	اسناد و ضوابط طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای
۱۴۶	ساختار نهادی مدیریت توسعه منطقه‌ای ایران (وضع وجود)
۱۴۸	مجلس شورای اسلامی
۱۴۸	شورای نگهبان
۱۵۰	مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۵۱	شورای عالی اداری کشور
۱۵۳	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
۱۵۷	شورای آمایش سرزمین
۱۵۹	وزارت کشور
۱۶۲	استانداری‌ها
۱۶۴	فرمانداری‌ها، بخشداری‌ها، دهرداری‌ها
۱۶۵	کمیته برنامه‌ریزی و توسعه شهرستان
۱۶۶	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
۱۶۷	شهرداری‌ها
۱۶۹	دهیاری‌ها
۱۶۹	شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان

۱۷۲	شوراهای اسلامی (روستا، بخش، شهر، شهرستان، استان و عالی).....
۱۷۲	وزارت راه و شهرسازی.....
۱۷۸	شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.....
۱۸۰	نهادهای اجرایی سطح منطقه‌ای.....
۱۸۳	الگوی مدیریتی طرح‌های توسعه منطقه‌ای در ایران: بررسی دو نمونه طرح منطقه‌ای.....
۱۸۳	طرح‌های آمایش استان.....
۱۸۷	طرح توسعه و عمران ناحیه‌ای (جامع شهرستان).....
۱۹۱	مقایسه مدیریت توسعه منطقه‌ای ایران با کشورهای منتخب.....
۱۹۱	رویکرد غالب مدیریت توسعه منطقه‌ای.....
۱۹۱	ساختار نهادی مدیریت توسعه منطقه‌ای.....
۱۹۲	ساختار و ابزارهای توسعه منطقه‌ای.....
۱۹۳	محتوای طرح‌های توسعه منطقه‌ای.....
۱۹۳	مشارکت‌پذیری مدیریت توسعه منطقه‌ای.....
۱۹۴	ساختار قانونی مدیریت توسعه منطقه‌ای.....
۱۹۶	جمع‌بندی فصل.....
۱۹۹	فصل هفتم: آسیب‌شناسی مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران.....
۱۹۹	مقدمه.....
۱۹۹	معیارهای شناخت الگوی مطلوب مدیریتی منطقه‌ای.....
۱۹۹	معیارهای یونپ.....
۲۰۰	معیارهای ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی استان‌ها.....
۲۰۰	معیارهای روش استاندارد PMBOK.....
۲۰۰	معیارهای بانک جهانی برای حکمروایی خوب.....
۲۰۱	معیارهای مرکز اسکان بشر سازمان ملل برای حکمروایی خوب.....
۲۰۱	معیارهای فدراسیون بین‌المللی حساب‌رسان.....
۲۰۱	نماگرهای عملکرد کلیدی.....
۲۰۲	معیارهای وزارت راه و شهرسازی.....
۲۰۵	تعریفی از «الگوی مطلوب مدیریتی» توسعه منطقه‌ای.....
۲۰۶	ویژگی‌های مفهومی الگوی مطلوب مدیریتی توسعه منطقه‌ای.....

۲۰۷.....	آسیب‌شناسی الگوی موجود مدیریتی توسعه منطقه‌ای.....
۲۰۷.....	نگرش به توسعه منطقه‌ای.....
۲۰۷.....	ساختار اجرایی و نهادی مدیریت منطقه‌ای.....
۲۰۸.....	کارایی و اثربخشی ساختار اداری مدیریت منطقه‌ای.....
۲۰۸.....	حکمروایی خوب منطقه‌ای.....
۲۰۸.....	الگوی مناسب مدیریتی.....
۲۰۹.....	قلمروهای مناسب مدیریتی.....
۲۱۰.....	موانع ساختار تحقق مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران.....
۲۱۱.....	جمع‌بندی فصل.....
۲۱۳.....	فصل هشتم: پیشنهاد الگوی مطلوب مدیریتی توسعه منطقه‌ای برای ایران.....
۲۱۳.....	مقدمه.....
۲۱۳.....	اجماع نظر.....
۲۱۵.....	الگوی پیشنهادی.....
۲۱۵.....	انتخاب الگوی مناسب مدیریتی توسعه منطقه‌ای.....
۲۱۵.....	الگوی مدیریتی مبتنی بر حکمروایی خوب منطقه‌ای.....
۲۱۸.....	جمع‌بندی فصل.....
۲۱۹.....	پیشنهادهای.....
۲۲۰.....	پژوهش‌های آتی.....
۲۲۱.....	منابع.....
۲۴۷.....	واژه‌نامه.....
۲۵۱.....	نمایه.....

پیشگفتار

تحقق اهداف توسعه پایدار منطقه‌ای مستلزم ایجاد بسترهای قانونی، ساختار نهادی و ابزارهای مناسب مدیریتی توسعه منطقه‌ای است؛ اما توافق گسترده‌ای بین پژوهشگران و صاحب‌نظران حوزه توسعه منطقه‌ای در ایران وجود دارد که الگوی موجود مدیریتی توسعه منطقه‌ای در کشور طی دو دهه گذشته و به‌ویژه طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵، الگوی مناسبی نبوده است. بر اساس نتایج پژوهش‌ها و اسناد و شواهد موجود، باوجود کاهش نسبی فقر در بین و درون مناطق کشور به برکت خدمات ارائه شده از طرف دولت، شکاف و فاصله بین سکونتگاه‌ها و نواحی برخوردار با سکونتگاه‌ها و نواحی محروم، افزایش یافته است. همچنین مناطق با ناپایداری توسعه مواجه شده‌اند. بخشی از این مسئله به دلیل ناکارآمدی و ناپایداری الگوی مدیریتی توسعه منطقه‌ای در ایران بوده است. هدف اصلی این کتاب، بحث پیرامون مدیریت توسعه منطقه‌ای، شناخت و آسیب‌شناسی الگوی مدیریتی توسعه منطقه‌ای در ایران خواهد بود. کتاب در هشت فصل تألیف شده است که عبارتند از:

فصل اول: مفاهیم کلیدی در مدیریت توسعه منطقه‌ای؛

فصل دوم: نظریه‌های مدیریت توسعه منطقه‌ای؛

فصل سوم: مدیریت توسعه منطقه‌ای در منتخبی از کشورهای جهان؛

فصل چهارم: آر.دی.اس: چارچوب سیاستی مدیریت توسعه منطقه‌ای؛

فصل پنجم: برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران؛

فصل ششم: ساختار مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران؛

فصل هفتم: آسیب‌شناسی مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران؛

فصل هشتم: پیشنهاد الگوی مطلوب مدیریتی توسعه منطقه‌ای برای ایران.

امیدوار است کتاب حاضر، مورد استفاده کارشناسان وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سایر وزارتخانه‌های دولتی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، شوراهای اسلامی، مهندسان مشاور حوزه برنامه‌ریزی فضایی، دانشجویان رشته‌های جغرافیا، شهرسازی، مدیریت، علوم اجتماعی، محیط‌زیست، منابع طبیعی و سایر رشته‌هایی که به‌نوعی با مدیریت و توسعه منطقه‌ای ارتباط دارند، قرار گیرد. نگارندگان صمیمانه از صاحب‌نظران، متخصصان، حرفه‌مندان، سیاستگذاران، مدیران و دانشجویان، درخواست نقد و ارسال نظر برای تکمیل این نوشتار را دارند. در پایان، از اساتید

گرامی گروه جغرافیای دانشگاه تهران، معاونت پژوهشی دانشگاه تهران و معاونت پژوهشی دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران که از نگارندگان حمایت کردند، قدردانی می‌شود. همچنین از انتشارات دانشگاه تهران که زمینه چاپ و انتشار این کتاب را فراهم کردند، سپاسگزاری می‌شود.

www.ketab.ir